

Michal Knitl

NA JUHOAMERICKEJ VLNE

Od l'adovcov po prales

*„Svet je kniha a tí, čo necestujú,
čítajú iba jednu stránku.“*

St. Augustine

Text © 2010 Michal Knitl
Fotografie © 2010 Michal Knitl
ISBN 978-80-969361-8-2

Michal Knitl

Na juhoamerickej vlne

Od ladvcov po prales

Rád by som sa poďakoval za podporu rodine, priateľom, ako aj všetkým, ktorých som počas najkrajšieho obdobia života stretol.

Vďaka patrí aj ľuďom, ktorí mi pomohli pri príprave tejto knihy. Do problematiky tlače a vydávania kníh ma uviedli Jarmila Javorská, Michal Meško, Matúš Mládek, Lubo Mäkký a Miro Kostka. Za dobré rady a pripomienky ďakujem Rastovi Mikulášovi, Soni Mäkkej, Tomášovi Sabovi a Matúšovi Klčovi. Vďaka patrí aj Peťovi Netrimu za prvú lekciu zalamovania, v ktorom mi s praktickými radami veľmi pomohol Matteo Brè. S výberom fotografií mi pomohli Tomáš Záhumenský, Hanka Šišková, Peťo Chrenka a Zuzka Čierna. Za pomoc pri tvorbe publikácie ďakujem aj Tomášovi Pospíchalovi. Veľmi vďačím aj za cenné rady z dlhoročných skúseností Luboša Minárika, ktoré mi pomohli pri posledných úpravách.

Úvod

Bude tomu šesť rokov, čo som začal cestovať. Všetko sa začalo v San Diegu, Spojených štátoch amerických, kam som sa dostal s kamarátom, v rámci programu Work and Travel, počas letných prázdnin po druhom ročníku na univerzite. Nasledujúce leto som urobil dva výlety po Európe a začal som chodiť na akcie organizované mládežníckou organizáciou Plusko. Štúdium v Portugalsku, stopovanie za kampaň Eurizons naprieč Európou, deväť mesiacov práce s mládežou vo Fínsku a cestovanie domov cez Nórsko. Po ukončení univerzity som sa stal snowboardovým inštruktorom a po sezóne som išiel navštíviť „rodinu“ do Fínska. Počas návštevy mi schválili projekt Európskej dobrovoľníckej služby do Uruguaja, a tak sa začala púť po Južnej Amerike.

Pravidelné poznámky som si písal od vycestovania z Uruguaja a myšlienka publikovania tejto knihy sa zrodila počas návštevy Matea v Čile. Snažil som sa zachytiť momenty, ktoré som zažil, zvyky ľudí, ktorých som stretol, ako aj informácie, ktoré môžu pomôcť každému cestovateľovi na ceste po tomto nádhernom kontinente. Od tanga po sambu, od veľrýb po pumu, od púšte cez džungľu až po ľadovce vo výške 6 000 metrov. To je Južná Amerika a krajiny, ktoré som navštívil: Uruguaj, Argentína, Čile, Brazília, Paraguaj, Bolívia, Peru a Ekvádor.

Navštívil som veľa miest turistických, avšak lepšie som sa cítil v divokej a nespúťanej prírode. Celých 15 mesiacov by sa dalo rozdeliť na tri hlavné činnosti, ktoré sa neustále prelínali.

Ako dobrovoľník som pôsobil vyše pol roka na šiestich rôznych miestach. Prvé tri mesiace som pracoval cez projekt Európskej dobrovoľníckej služby s mládežou z chudobných rodín v hlavnom mesta Uruguaja, Montevideu. V Čile som pomáhal dva týždne okolo domu neďaleko Melipeuca a tri týždne u Matea, ktorý sa rozhodol žiť na samote v jednom odlahlom fjorde v Patagónii. Po návrate do Uruguaja som si našiel stáž cez študentskú organizáciu AIESEC v oblasti manažmentu ľudských zdrojov v Santa Marii, najjužnejšom štáte Brazílie. Dva dni som pomáhal s výstavbou chrámov z rákosia na ostrovčeku na jazere Titicaca pre mníchov Hare Krišna. Poslednou a zároveň najsrdcovejšou zastávkou bolo pomáhanie ľuďom v komunite Villa Alcira neďaleko bolívijského pralesa, kde ľudia žijú nádherný pokojný život. O mieste som sa dozvedel iba náhodou. Z pôvodného zámeru ostať len pár dní, som nakoniec zostal mesiac.

Do Uruguaja som išiel s túžbou ostať ešte niekoľko mesiacov po skončení projektu. Nikdy by som si nepomyslel, že ostanem tak dlho. Učarovali mi nielen ľudia, ale aj príroda. Po odchode z Uruguaja som išiel do Patagónie. Z plánovaných dvoch mesiacov bolo odrazu päť. Aj to som sa v závere ponáhľal. Vždy zelené lesy, jazerá, ľadovce, štíty, útesy, solná púšť, vulkány a niekoľko desiatok kilometrov dlhé túry ma oslovili tak silno, že som stanoval vyše štyroch mesiacov.

Pár mesiacov som pobudol aj v mestách a dedinách. Poväčšine som stretával členov Couchsurfingu a Hospitalityclubu. Vďaka týmto organizáciám som mal možnosť stretnúť domácich ľudí, ľudí otvorených, ľudí, ktorí mi ukázali, ako sa v ich krajine žije a čo robia v bežnom živote. O tomto spôsobe cestovania som sa dozvedel od kamaráta koncom roku 2005, keď som sa stal členom organizácie Servas. Vznikla v roku 1949 s myšlienkou šírenia tolerancie a mieru prostredníctvom cestovania. Veit, nemecký študent, vytvoril na prelome tisícročí organizáciu na rovnakej báze, ale na internete. Členmi Servasu sú najmä ľudia zrelšieho veku a jadro organizácie si dodnes šírenie osobných údajov na internete neželá. Vznikol Hospitalityclub. Aj keď Couchsurfing vznikol až o pár rokov neskôr, dnes je najrozšírenejšou organizáciou svojho druhu na svete s viac ako 1,5 miliónmi členov. Zrodu organizácie predchádzal výlet na Island, kam Američan Casey našiel lacnú letenku. Napísal študentom v hlavnom meste, či by mohol ostať na ich „gauči“. Dostal množstvo odpovedí, zažil krásne chvíle, a tak vznikol Couchsurfing ako ho dnes poznáme. Každý člen má svoj profil. Bezpečnosť je zabezpečená tromi spôsobmi. Prostredníctvom referencií na základe osobného stretnutia, verifikácie – overením mena a adresy po poslaní dobrovoľného finančného príspevku, a taktiež „vouchovaním“, zaručením sa za iného člena, ktoré môže poskytnúť stály člen, za ktorého sa už v minulosti aspoň traja iní ľudia zaručili. Odkedy som sa stal členom, cestovanie bez „gaučovania“ si ani neviem predstaviť. Aj keď som prvú návštevu bral skôr ako ubytovanie zadarmo, veľmi rýchlo som zistil, že myšlienka je o niečom inom. Nie je nič lepšie ako stretnúť domácich ľudí, vidieť ich kultúru, zvyky, domov, podmienky v akých žijú a ich pohľad na ich vlastnú krajinu. Poznajú miesta, kam sa turisti nikdy nedostanú a zážitok z cestovania je oveľa hlbší. Kým počas cestovania po Európe som býval zväčša u mladých ľudí bývajúcich na privátoch, v Južnej Amerike som navštívil vyše 60 domácností, poväčšine rodín.

Aj o tom je táto knižka. Dúfam, že sa Vám bude páčiť a príjemne čítať.

Obsah

Európska dobrovoľnícka služba v Uruguaji	9
Projekt.....	10
Voľný čas detí z Casa Joven	14
Život v Montevideu	15
Od Uruguaja po Uruguaj alebo 5 mesiacov v Patagónii	21
Colonia del Sacramento, Buenos Aires a Mendoza	21
Z veľkomesta po farmu alebo od Santiaga po Melipeuco	23
Melipeuco alebo domček na ceste Cherquen	30
Od Valdívie po Puerto Montt a národné parky v blízkosti.....	34
Ostrov Chiloé	41
Mateo.....	45
Po Carretere Austral do Národného parku Los Glaciares.....	51
Nespútaná Patagónia	58
Pomalý návrat do Uruguaja	66
Čakanie na stáž alebo pobrežie Uruguaja, Brazílie a Paraguaj	73
Pobrežie Uruguaja a nádherné Valizas	73
Sao Paulo – mesto, ktorého ľudia ma na juhu Brazílie najviac očarili.....	74
Dva týždne v horúcom Paraguaji	79
Rozvojová stáž v Santa Marii, Brazília.....	82
Návrat do hôr alebo Severná Argentína, Bolívia, Peru a Ekvádor	87
Hornatá severná Argentína	87
Solná púšť Uyuni, najvyššie položené Potosi a čarokrásne Sucre.....	90
Stretnutie rodičov a spoločný výstup na Machu Picchu	96
Niekoľkodňové túry a 6 000 metrov nad morom	100
Pomáhanie v komunite Villa Alcira pri bolívijskom pralese.....	108
Spoznávanie zvykov a tradícií života v pralese, Mashaquipe.....	126
„Návrat domov“	129
Od Parinacoty cez Cordilleru Blancu po Guayaquil alebo ako rýchlo prešiel posledný mesiac	132
Prílohy	140
Naj.....	140
Rady na cesty	141
Recepty	150
Kartové hry	151
Jazyk Mapuche.....	154
Jazyk Tacana	155
Jazyk Moseten	155
Cestovateľský denník	156
Mapa	157
Mapa národných parkov	158
Register	159

„Aj púť na tisíc míľ musí začať prvým krokom“

Lao Tzu

Európska dobrovoľnícka služba v Uruguaji

Uruguaj znamená maté. Na ulici, v aute, počas jazdy na bicykli, všetci sŕkajú maté. V autobuse nechýba nálepka – zákaz pitia maté. Maté je bylina, ktorá sa zaleje horúcou vodou z termosky, ktorú ľudia nosia pod pazuchou. Pije sa z nádoby toho istého plodu špeciálnou kovovou „slamkou“ s kovovým dierkovým sitkom na konci, ktorú volajú *bombilla*. Niektorí ľudia pridávajú cukor na stlmenie horkosti, pre iných je to hriechom a už to ani nevolajú maté.

Uruguaj znamená futbal. Domáci futbalisti vyhrali Olympijské hry v rokoch 1924 a 1928. O dva roky neskôr sa v Uruguaji konali prvé Majstrovstvá sveta vo futbale, kde sa stali prvými víťazmi. Šampionát sa konal v roku 1930, na sté výročie nezávislosti krajiny. Na túto počesť postavili futbalový štadión *Estadio Centenario*, ktorého názov v preklade znamená „štadión stého výročia“. Podobný úspech sa im podaril zopakovať iba v roku 1950, keď vo finále zdolali domácu Brazíliu na slávnom štadióne Maracana. Každý deň, každú minútu je futbal v televízii aspoň na jednom programe. Najlepší futbalista súčasnosti je Diego Forlan a snáď všetky baby po ňom šalejú. Dostal som sa na najväčšie derby. Peñarol vs. Nacional. Prvý a druhý v tabuľke, dva najväčšie tímy. *Estadio Centenario* žil, skákal, zvuk bubnov sa rozpínal po celom štadióne. Peñarol vyhral štyri dva. Hráči Nacionalu v závere dostali tri červené karty. Atmosféra zápasu bola úžasná, o dobrom futbale sa však hovoriť nedalo.

Uruguaj pre mňa znamená veľmi veľa. Milí a priateľskí ľudia, priatelia, láska a najkrajšie dva mesiace v živote. Hovorí sa, že až 97% obyvateľov má európskych predkov. Viac ako polovica z troch miliónov obyvateľov žije v Montevideu, hlavnom meste a centre takmer všetkého, čo sa v krajine deje. Krajina je takmer štyrikrát väčšia ako Slovensko. Výšku priemerného platu každý iba odhaduje, mal by byť okolo 200 až 350 euro mesačne. Najviac ma prekvapilo uruguajské peso, ktoré bolo rovné slovenskej korune 1:1.

Počas takmer troch krásnych mesiacov som spoznal veľmi veľa milých ľudí. Hneď po prilete ma čakala koordinátorka Karen. Išli sme sa pozrieť na miesto, kde budem bývať i pracovať. Bolo to bývanie, aké som

dovtedy nevidel. V jednej z uličiek, pol hodinu peši od hlavného námestia, medzi domami bol jeden vchod do domu. Keď som ho videl zvonku, pripadalo mi, že má iba jedno vysoké poschodie a veľa ľudí tam asi nebýva. V skutočnosti je to rezidencia Javiera a Adely. Žijú tu s Adeliným otcom, asi dvadsiatimi študentmi zo všetkých kútov krajiny a dôchodcom Jorgem. Po anglicky vedel iba Javier, Jorge a dvaja študenti, a aj to len trochu. O zábavu bolo postarané. Španielčina zo všetkých strán. Dovtedy som stihol preštudovať z knižky pre samoukov iba okolo päťdesiat strán. Španielčinu som mal napočúvanú z Erasmu v Portugalsku, ale povedať som toho veľa nevedel. Lepšia príležitosť na naučenie ani nemohla byť. Býval som s troma domácimi na izbe. Dve dvojposchodové posteľe, jedna veľká skriňa. Bez okna. Ľudia sa tu pomerne veľmi rýchlo striedali. Minimálna dĺžka pobytu bola dva týždne. Často niekto prišiel, iný odišiel alebo sa aj vrátil. Po dvoch týždňoch som dostal izbu s oknom, ale iba do chodby. Okno do ulice nemal okrem domácich nikto. Po stranách boli steny domov, vzaďu dvor a na streche sa sušilo prádlo. Domáci tu však neboli na všetko sami. Bývala tu aj Maria, ktorá sa miesto štúdia dala na upratovanie a varenie. Prekážalo mi snáď iba jedno – fajčenie v obývačke. Uruguaj ma milo prekvapil zákonom, ktorý zakazuje fajčenie v baroch a reštauráciách, no pánovi domu človek nerozkáže. Prvé dni sa niesli v znamení čakania a hľadania, kde sa

Gabriela, učiteľka na strednej škole, ktorá bývala v rovnakej rezidencii, ma učila základy španielčiny deň po príchode do Montevidea.

stratila batožina a či sa vôbec nájde. Na letisku v Buenos Aires ma ubezpečili, že si po ruksak ísť nemusím a oni zabezpečia, aby prišiel do Uruguaja. Nebol som jediný, komu neprišiel. Našťastie, po piatich dňoch batožina prišla. A práca?

Projekt

Do Uruguaja som sa dostal s obrovským šťastím. Keď som vo februári navštívil organizáciu Keric v Čadci, ani som nedúfal, že tak rýchlo sa mi podarí vycestovať. Zistil som, že celý proces schvaľovania projektu trvá vyše pol roka. Keď som sa po ukončení školy stal snowboardovým inštruktorom, začalo mi byť jasné, že doma dlho nevydržím. Cítil som potrebu zmeny, zmeny kontinentu. Na miesta, ktoré som nepoznal a ktoré by mi priniesli úplne iné a nové myšlienky. Práve v dobe mojej návštevy Čadce mala vycestovať dobrovoľníčka do Uruguaja. Po dvoch až troch týždňoch som sa dozvedel, že zo zdravotných dôvodov odcestovať nemôže. Opýtali sa ma, či mám záujem ísť ako náhradník. Nebolo nad čím rozmýšľať. Museli sme počkať mesiac na schválenie projektu v Bruseli, či si to nerozmysleli a či ma pošlú na Európsku dobrovoľnícku službu po druhýkrát. Spravidla sa dá ísť iba raz, maximálne na rok. Po deviatich mesiacoch vo Fínsku som dostal výnimku. Ako jeden z mála šťastlivcov som dostal možnosť ísť na dobrovoľnícku službu na ďalšie tri mesiace.

Jednou z tradícií uruguajskej kuchyne sú noky. Z dávnych časov, keď bolo jedla nedostatok, ľuďom na konci mesiaca ostávalo iba základné jedlo: múka a zemiaky. Každého 29. v mesiaci sme ich na stolnotenisevom stole spoločne pripravovali.

Pred príchodom som o aktivitách veľa nevedel. Veľa času nebolo. Tešil som sa na moment prekvapenia. Prišiel som do organizácie **Audele**, ktorá spolupracuje s organizáciou **Movimiento Volpe**, ktoré má viacero aktivít. Jednou z nich je mládežnícke centrum **Casa Joven Bien Al Sur**. Centrum pravidelne navštevuje pätnásť až dvadsať mládežníkov vo veku trinásť až osemnásť rokov, ktorí to doma nemajú najľahšie. Problémy sa líšia. Hlavnou myšlienkou centra nie je iba aby neboli na ulici a niečo sa naučili, ale najmä aby si vybudovali rebríček hodnôt a ich život bol v budúcnosti lepším. Počas dňa chodia do školy, ktorá trvá poväčšine štyri hodiny. Po škole postupne prichádzajú do centra, kde majú spoločný obed a rôzne aktivity. Ti, čo majú školu poobede, prichádzajú ráno. Čakajú ich bagety, marmeláda a kakao. Obed aj olovrant varí Anna, veľmi milá kuchárka, ktorú má každý rád. Centrum viedla ďalšia Anna. Pracovali tu taktiež psychologička Viviane, Roberto, ktorý okrem stálej pohody organizoval každý piatok lekcie šachu a Sebastián, študent psychológie, ktorého vidieť bez maté v ruke bolo takmer nemožné.

Aktivity v centre sa líšia. Niekoľkokrát do týždňa prichádza do centra Maestra. Vyučuje hodiny matematiky, ako aj ďalšie prírodovedné predmety. Utorňajšie poobedia sú venované tvorivým dielňam: maľovaniu, sprejovaniu na plachty, strihaniu, tvorba loga na tričko, výroba tašiek pre mamy na Deň matiek a podobne. Po každej aktivite nasleduje rozprávanie na rôzne témy, aby sa navzájom viac spoznali, vytvorili si hodnoty a rozlišovali dobré od zlého. Dvakrát do týždňa chodia deti na plaváreň. Počas voľného času sme hrávali šach, stolný tenis alebo sme sa išli prejsť po pláži a zahrali sme si futbal. Navštívili sme aj múzeum a botanickú záhradu. Jedného dňa pár detí z divadelného krúžku hralo divadlo. Bolo pripravované pre podporu centier a ľudí, ktorí to najviac potrebujú. Namiesto vstupného zbierali kilo potravín. Pováčšine ľudia prinášali kilo ryže alebo cestovín. Predstavenie začínalo. Sofia, vnučka Rosy, našla u babky starodávny kufor, v ktorom boli staré pohľadnice z dávnych čias. Babka jej začala rozprávať, prečo má toľko korešpondencie a s tým súvisiace príhody jej dedka Aurélia. Námorníka, ktorý zakaždým, keď sa dotkol zeme, napísal svojej milovanej Rose, túžiac po návrate. Každý list z kufra bol jedným číslom. Divadelným i tanečným, s nádychom orientu až po domáce tango.

Fabian natiera farbu, ktorá sa po prejení špeciálnym štetcom pretlačí na látkovú tašku, ktorú s vlastnoručným venovaním mládežníci pripravovali ako darček pre mamy na Deň matiek.

Natalia počas jednej z hier, ktorú sme hrali pred centrom na ulici. Centrum sa nachádza v Barrio Sur, „Južnej mestskej štvrti“, kde dodnes žijú ľudia pôvodom z čierneho kontinentu.

Daniel.

Fabian a Leo neďaleko prístavu, kam sme chodievali na plaváreň.

Divadelné predstavenie zamerané na podporu ľudí, ktorí to najviac potrebujú. Zúčastnili sa aj traja súrodenci, ktorí navštevujú Casa Joven (dvaja chalani) a Movimiento Volpe (dievča).

Malá Saša s miniatúrnym papierovým futbalovým dresom, ktorý učili skladať dobrovoľníci z Veľkej Británie všetky deti v Movimiento Volpe.

Cítil som, že by som mohol urobiť niečo viac, no nikto nevedel čo. Vymýšľať program, nad rámec známych aktivít, sa im veľmi nechcelo. Prišiel som s viacerými nápadmi a hrami, ktoré poznám z táborov. Hry sa im páčili, no človek môže vymyslieť asi čokoľvek, oni vždy budú chcieť hrať iba ich obľúbený futbal. Napriek tomu to bol nádherný čas, na ktorý nikdy nezabudnem. Už počas prvého stretnutia len pár hodín po prilete, keď sme boli centrum navštíviť, všetci boli zvedaví, priateľskí a chceli stále niečo hrať a robiť. Neuveriteľný rozdiel od Fínska, kde trvalo niekoľko týždňov, kým školáci vôbec začali komunikovať a chcieť niečo robiť.

Poprvej polovici mojej stáže prišli štyria dobrovoľníci z Veľkej Británie. Líder Charlie a dobrovoľníci Killian, Bryony a Amy. Počas troch týždňov mali pomáhať so stavbou a rekonštrukciou domov v chudobných oblastiach. Ako to už v Južnej Amerike býva, bola zima

Deti sa tešia a usmievajú takmer bez prestávky.

a nič sa nestavalo. Pracovali sme spolu v centre. Aj keď som sa predtým pýtal na všetky možnosti aktivít, všetko sa stále odkladalo. Až počas ich návštevy sme začali chodiť do Volpe, hrať sa a zabávať malé deti. Odtedy som tam chodieval počas ranných hodín až do konca projektu.

Hnutie Movimiento Volpe vzniklo pred vyše päťdesiatimi rokmi na počesť mladého študenta. Gustavo Volpe cestoval v autobuse a videl, ako mladý chlapec ukradol kabelku jednej pani a vyskočil z autobusu.

Odvážne sa za ním rozbehol a dobehol ho. Útočník mal nôž, o ktorom Gustavo nevedel. Na následky poranení zomrel. Pre jeho rodičov sa spomienka na jeho život stala posolstvom. Nepodporovali hromadné trestanie a diskrimináciu chudobných detí a výtržníkov, ale založili organizáciu, ktorej príspevky sú dodnes smerované práve na podporu chudobných, aby sa také niečo už nikdy nezopakovalo. V minulosti bolo členov a sponzorov veľmi veľa. Dnes, časom, ich ubúda.

Okrem Casa Joven sa organizácia Volpe stará o ďalšie tri skupiny detí. Prváčikovia a druháčikovia, ktorí sa trošku učia a zabávajú. Sú tu aj tretiaci a štvrtáci. Tretou skupinou sú starší žiaci, v rovnakom veku ako mladí

Malý Eduardo by hrával futbal od rána do večera.

Skákanie cez švihadlo je do dnešných dôb veľmi obľúbenou aktivitou.

Deti sa pred odchodom do školy prezliekajú do uniforiem.

v Casa Joven. Títo však do školy nechodia takmer vôbec a aj ich disciplína a správanie sú oveľa horšie.

Jedného dňa sme išli robiť prezentáciu o Slovensku a o Veľkej Británii do súkromnej školy na predmestí. Je zameraná na štúdium v anglickom jazyku. Všetkých nás prekvapilo, ako plynulo hovorili. Na záver som s pomocou Charlieho mal prezentáciu o Slovensku aj s fotkami vo veľkom vestibule. Prišla celá škola. Veru, pred toľkými ľuďmi som ešte

nerozprával, no išlo to celkom dobre. Prečo to spomínam? Tí, čo ma poznajú vedia, pre tých, čo nie, mám jednu peknú príhodu.

Pred pár rokmi som bol na Bratislavských jazzových dňoch. Trúbky, saxofón a každý kto bol, určite nezabudne na Hiromi s Valihorom, ktorí mali nevídané predstavenie. Trikrát sa vrátili na pódium a počas troch dní až dlane z tleskania bolo cítiť. Po týždni som v Montevideu objavil klub, kde každú nedeľu hrávali Jazz Jam Session. Prišiel som o pár minút skôr. Vošiel som dnu. Nikde nikoho. Nikto nič nehovoril. Pokračoval som po schodoch dole. Po chvíli sa ma ujal Santiago a rukami-nohami sme prehodili pár viet. Uvítal ma a až neskôr som zistil, že je vedúcim nedeľňajších stretnutí a učiteľom hrania na saxofóne. Takmer každý víkend som prichádzal počúvať výbornú hudbu. Klub sa volal „El Tartamudo“. Až po odchode z Uruguaja som zistil význam tohto slova. *Tartamudo* znamená zajakávanie. Problém, ktorý mám od malička. Možno aj preto trvalo o niečo dlhšie, kým som začal rozprávať po španielsky. Mám pocit, že časom sa reč zlepšovala a prezentácia išla celkom dobre. V tomto smere je Južná Amerika perfektná. Všetko „pohodové“, všetko *tranquilo* a tak sa aj rozpráva oveľa ľahšie.

Okrem práce som mal aj hodiny španielčiny s Marianou v inštitúte Guilford. Okrem práce v jazykovej škole učí na miestnej univerzite a zvyšuje si vzdelanie

na univerzite v Buenos Aires. Jej rodina má talianske korene. Vždy má výbornú príhodu alebo príklad, pri ktorom nikdy neviem, či hovorí pravdu alebo si vymýšľa, až sa na tom zabávame. Vyučovanie som mal dvakrát týždenne po dve hodiny. Okrem samoštúdia to bolo to najlepšie, čo mohlo byť.

Inštitút Guilford spolupracuje s organizáciou Audele pri vysielaní mladých „farmárov“ na Nový Zéland, kde pracujú desať mesiacov a posledné dva môžu cestovať. Neskôr pokračujú v práci na farme v Uruguaji. Na jednu takú farmu sme išli na výlet. Vysvetľovali nám, že práve budujú veľké kružnicové priekopy, kde budú mať kravy dostatok vody a ich produkcia mlieka sa strojnásobí. Kravy a *carne*, hovädzie mäso, je jednou z vecí, na ktoré domáci nedajú dopustiť nielen v Argentíne, ale aj v Uruguaji. Mäso sa konzumuje každý deň na obed alebo na večeru, ak nie oboje. Pre vegetariánov to nie je vôbec ľahké.

Sebastian, študent psychológie a brigádnik v Casa Joven.

Voľný čas detí z Casa Joven

Na hodinách španielčiny som jedného dňa, keď som už španielčine celkom rozumel, dostal domácu úlohu. Aby som začal španielčinu používať, mal som sa v práci s deťmi rozprávať o tom, čo radi robia vo voľnom čase. Dovtedy sme hovorili skôr iba rukami-nohami. Okrem ich obľúbených aktivít som sa pýtal na ich rodinné tradície a spôsob oslavy Vianoc a Nového roka.

Väčšina nezaprela svoje juhoamerické korene. Nico, šikovný chalan, ktorý chodí do centra aj s bratom, a jeho mladšia sestra navštevuje Movimiento Volpe, rád hrá futbal, tancuje, číta, pozerá televízor a ako jeden z mála sa rád aj učí. Rodinná štedrovečerná oslava pozostáva zo sendviču a koláčov. Na prvý sviatok vianočný si opekajú *asado*, grilované hovädzie.

Televízor rada pozerá aj Judith. Vždy chodí pekne oblečená a jej jemne brčkové vlasy, ktoré nosí zopnuté do copu, ako aj jej snedá farba pokožky svedčia o afrických

koreňoch. Keď bola malá, hrávala sa s bratrancami, sesternicami a kamarátmi. Počas víkendov chodievala s rodičmi na vidiek a na Vianoce mávajú jahňacinu.

Oblúbenosť televízora potvrdil aj Sebastian. Priznal aj to, že rád spí, má rád salsu a hráva futbal. Počas víkendov chodí tancovať do starého mesta. Je veľmi dobrý v šachu a nechýba mu sebavedomie. V Sebastianovej rodine na Vianoce jedia sladký chlieb, *pan dulce*, ktorý je najtradičnejšou vianočnou sladkosťou, ovocný šalát a grilované hovädzie so zemiakmi.

Čistotu a pranie oblečenia v rukách má rád Leo. Každý deň chodil do centra v peknej košielke alebo tričku. Počúva *cumbiu* a cez víkend si chodí zatancovať. Mäso so šalátom má okrem Lea doma na Vianoce aj ďalší chalan, Santiago. Keď bol malý, býval s rodičmi na vidieku. Mali doma mačku, sliepky a jazdil na koni. Dnes rád číta knihy, bicykluje sa a hrá futbal.

Na život som sa opýtal aj našej milej kuchárky Anny. Venuje sa maľovaniu všetkými druhmi farieb:

Mládež z Casa Joven so študentmi psychológie a dobrovoľníkmi z Veľkej Británie.

Autodróóm v životnej veľkosti v parku Rodó.

temperovými, vodovými, akrylovými, ako aj olejovými. Tiež rada číta a pletie. Keď bola malá, privyrábala si chodieváním na nákupy pre susedov a ľudí z jej okolia. Neskôr pracovala so súrodencami v záhrade. Chodila na lýceum a písala poéziu. Keď mala sedemnášť rokov chodievala tancovať, ale iba raz do mesiaca. V centre pracuje už celé roky a nevie si predstaviť, že by robila niečo iné. Deti a mládežníci sú takmer ako jej vlastné.

Roberto, ktorého okuliare sa takmer zahmlievajú, keď premýšľa nad rôznymi ťahmi, hrá šach nielen v práci, ale aj doma. V minulosti chodieval na súťaže, dnes ich už iba raz za čas, na ulici pred centrom, organizuje. Má rád klasickú hudbu a v minulosti tancoval na hity skupiny ABBA. Keď bol mladý hrával futbal, chodil na prechádzky, bicykloval sa a veľmi často sa rozprával s kamarátmi. Dnes si ešte občas chodí zatancovať. Televízor ho nikdy nezaujímal. Dodnes v ňom ostala časť dieťaťa – rád sa hrá s pieskom na pláži. Na Vianoce jedáva pečené prasiatko, hlávkový šalát, sušené ovocie a *pan dulce*.

Jazzová nedeľa v El Tartamudo.

Korčulovanie ako ho poznáme zo starých čias.

Život v Montevideu

Školstvo má v Uruguaji čo doháňať. Väčšina štátnych škôl učí na dva turnusy. Doobeda a poobede. Deti majú počas dňa iba štyri hodiny výučby. Na mnohých základných či stredných školách sa neučí žiadny cudzí jazyk. Súkromné školy stoja od 30 do 150 euro mesačne. Ponúkajú jeden alebo dva cudzie jazyky, väčší prehľad a viac hodín denne. Univerzity sú bezplatné a takmer všetky sa nachádzajú v Montevideu. Iba veľmi málo študentov končí štúdium v riadnom počte rokov. Štúdium architektúry bežne trvá sedem až osem rokov, no ani viac ako desať nie je výnimkou. Jedného dňa som mal možnosť zúčastniť sa na promócií, keď ma Alejandra požiadala, či by som jej mohol robiť fotografa. Ceremónia sa konala v aule, viac ako pol roka po ukončení štúdia. Spieval sa *Gaudeamus Igitur*. Celá ceremónia bola takmer taká ako u nás.

Z hudby mladí počúvajú najmä *reggaeton*, niečo v štýle latinoamerického rapu a *cumbiu*, ktorá má pri každej pesničke tú istú melódiu. Typickým je tiež tango. Najznámejšie je síce argentínske, domáci sú však hrdí, že jeho stvoriteľ, Carlos Gardel, sa narodil a vyrastal práve v Uruguaji. Párkrát som bol na hodine.

Los Rockadictos na koncerte v Montevideu.

Pár predvádza ako sa tancuje pre začiatníkov, ako aj pre pokročilých. Dvere sú pre každého otvorené. Hodiny na seba príliš nenadväzujú. Vždy sa učia nové kroky, nové figúry. Na konci hodiny sa zbiera dobrovoľný príspevok do klobúka.

Každé leto je v Uruguaji karneval, ktorý som síce nevidel, ale jednu malú časť je možné vidieť a počuť každý víkend. *Candombe*. Ľudia pôvodom z čierneho kontinentu, ktorí tu žijú, si zachovávajú tradície hrania na bubny. Každý víkend sa ich stretne niekoľko desiatok, aby pochodovali a bubnovali dve až tri hodiny vo štvrtiach, kde žili ich predkovia. Jednou z týchto štvrtí je aj *Barrio Sur*, v ktorej som pracoval. Na rozdiel od karnevalu hrajú všetci naraz, bez rozdelenia do skupín, nie sú pomaľovaní a pestrofarebne oblečení. Zvuk bubnov je magický, neutíchajúci. Spolubývajúcí ma jedného dňa zobrali na predstavenie *El Milongón*. Kamarátka Gabriely, učiteľky španielčiny na strednej škole, ktorá bývala s nami v rezidencii, práve v ten večer vystupovala. Nádherné ukážky rôznych tradícií krajiny. *Candombe*, tango, spev, hra na starodávne bubny, ktoré mali ľudia zavesené na tele ako gitaru, ako aj tance šuhajov. Všetko sa končilo zobrazením dávnych časov, keď prichádzali ľudia z čierneho kontinentu. Stará mama, *Mama Vieja* a aj dedko, *El Gramillero*, ktorý bol zodpovedný za zdravie a prosperitu. Prišiel aj *El Escobero*, ktorý svojou čarovnou

drevenou palicou určuje nové smerovanie budúcnosti. Gabriela sa až začervenala, keď som jej povedal, že v budúcnosti by určite bola výbornou „starou mamou“ podľa pôvodných tradícií. Aká škoda, že zvyky a rituály sú preč a *Mama Vieja* už v dnešnej dobe neexistuje.

Okrem džezu mi učarovali *Los Rockadictos*. Prvýkrát som ich videl hrať v Punta del Este. Počas prvej návštevy tohto mesta mi domáca Anna povedala, že v minulosti hrala s nimi a viedla divoký život umelca. Gitara, basa a bicie, štýlový mikrofón a elektrizujúci zvuk. Vážne dobrá hudba. V ľudoprázdnom meste nikoho nebolo. Počas prvej časti koncertu bolo okrem mňa, pri stole pár metrov od pódia, iba pár ľudí pri bare a vo vedľajšej miestnosti. Druhá časť koncertu bola súkromná. Vychutnával som uruguajské víno a keď som po prvýkrát počul známy hit z filmu *Pulp Fiction* naživo, neuveriteľná atmosféra. Keď po týždni hrali v plnom bare v Montevideu, hneď sa pri mne zastavili a trochu sme sa porozprávali. Slováka samého na koncerte nemali. To už som poznal *grapamiel*. Alkohol z hrozna osladený medom s výbornou sladkou chuťou.

Úplne novým zážitkom bolo autokino. Jedného dňa priniesli organizátori na pláž veľké plátno a konala sa svetová premiéra filmu o koncerte The Rolling Stones. Auto sme síce nemali, ale aj sedieť na zemi pri morskom vánku bolo príjemné.

Počas víkendov sa na námestiach konajú trhy a niekedy aj kultúrne akcie. Je tu možné kúpiť takmer všetko. Od magnetov na chladničky s podobizňou Che Guevaru až po staré gramofónové platne. Jeden víkend sme spolu s Alejandrou rozdávali objatia na hlavnom

El Milongón – predstavenie zvykov predkov z čierneho kontinentu.

Pohodička pred chatou na mieste, ktoré mnohí Uruguajci považujú za najkrajšie, aké majú – Cabo Polonio. Guille s termoskou a maté, ktoré nikdy nemôže chýbať.

námestí. „Free hugs“, po španielsky *Abrazos gratis*. Táto kampaň vznikla 30.6.2004, keď jeden Austráľčan začal rozdávať objatia na uliciach Sydney. Predošlé mesiace sa po osobných ťažkostiach cítil smutný a osamelý. Vrátil sa do rodného mesta a zistil, že všetci kamaráti sú preč a už nikoho nepozná. Až na jednej párty ho objala úplne neznáma osoba, čo všetko zmenilo. Dnes je to jedno z najrozšírenejších sociálnych hnutí na svete, keď jednotlivci ponúkajú objatia neznámym ľuďom na verejnosti. Ľudia v Montevideu boli na počudovanie trochu zdržanliví. Ak niekto rozdáva objatia, myslím, že má na niekoľko dní výborný pocit a neustály úsmev na tvári. Bolo to už po druhýkrát, čo som ich rozdával v Montevideu. Prvýkrát to malo byť s deťmi z centra. Plánovali sme to takmer mesiac. Zvolili sme vhodný dátum, jedno poobedie sme zháňali kartóny v obchodoch. Ďalší deň sme maľovali nápisy na kartón. Až v deň, keď sa všetko malo konať, Anna povedala, že ísť môžu iba niektorí. A nakoniec celú akciu zrušila. Je pravdou, že jeden chlapec spomínal zo srandy: „*Objímam a vytiahnem niečo z vačky*“, alebo niektorí urobili kartón aj s nápisom päť pesos. Taktiež, sú to deti z ulice, nie najlepšie oblečené a v prípade, že by ich niekto nechcel objasť, mohlo by to spraviť viac škody ako úžitku. Avšak celkové zrušenie, keď už sme mali ísť, vyvolalo vo mne veľký smútok. Boli dve hodiny poobedia a do konca dňa som dostal voľno. Zbral som kartón, išiel na hlavnú ulicu *18 de Julio* a po čase bolo lepšie. Viem, že Anna mala

iba dobré úmysly, ale napriek tomu všetkému by som to s deckami, minimálne niektorými, určite skúsil.

Okrem študentov, s ktorými som býval, som spoznával srdečných ľudí cez Couchsurfing. U Alejandry s Gonzalom nikdy nechýbali koláčiky alebo sušienky a *dulce de leche*. V Uruguaji, ako aj ďalších latinoamerických krajinách je čokoláda na ich pomery drahá a možnosť výberu veľmi malý. Ľudia viac obľubujú *dulce de leche*. Je to kondenzované mlieko, tak ako ho poznáme u nás doma, varené o dve až tri hodiny dlhšie. Čím dlhšie sa varí, tým je hustejšie a karamelovejšej farby. Používa sa v každom zákusku. Začali sme organizovať stretnutia. Aj moja rozlúčková oslava bola u Matea, ktorý má v podzemí priestrannú pivnicu s grilom. Nielen, že sme sa dobre zabavili, ale aj napapali. Medzi najsrdečnejších ľudí, ktorých som spoznal, patrí Laura. Býva 25 kilometrov od centra v krásnom tichom prostredí, aspoň so siedmimi psami, dvoma mačkami, vtáčikmi a určite ešte aj inými zvieratkami. No hlavne, s veľmi dobrým srdcom. Vždy sme mali o čom rozprávať. Prechádzali sme sa po pláži a jedného poobedia sme na bicykli prišli k malým piesočným dunám v blízkosti. Radosť spoznávať takých srdečných ľudí.

Veľmi krásne obdobie nastalo po exhibícii, ktorú organizovali dve čerstvé absolventky umenia predvádzajúce svoje prvotiny. Najväčšou atrakciou pre všetkých bola miestnosť so stenou, o ktorú bolo možné hádzať prázdne fľaše a pozorovať, ako sa rozbíjajú. Neskôr, po mojom odchode, sa to zvrhlo. Začali lietať aj poháre a všetko možné. Zdržal som sa iba chvíľku. Prehodil som pár slov s organizátorkou

„La liberté ou la Mort“, „Sloboda alebo smrť“ hovorí francúzsky nápis na žltó-červeno-hnedo-modrom domčeku. Počas chladných mesiacov je Cabo Polonio ideálnym miestom na príjemný odpočinok.

Augustínou, od ktorej som sa o akcii cez couchsurfing dozvedel a Fabiánom, začínajúcim hudobníkom, ktorý vtedy stál vedľa a predstavil mi svojich kamarátov. Medzi nimi bola aj Florencia. Nasledujúci týždeň ma zavolať na Fabianov prvý koncert v živote. Spieval, hral na gitare a rozprávka sa začala.

Jeden víkend sme aj s kamarátom Guillermom a Erikou, dobrovoľníčkou na Európskej dobrovoľníckej službe v Buenos Aires z Estónska, išli na miesto nazývané **Cabo Polonio**. Bol máj, lásky čas. Zima prichádzala a okrem piatich domácich nikde nikoho. Nádherné miesto. Prírodná rezervácia, malý výbežok do polostrova, kde sa na kameňoch vyvaľujú tulene. Pri pobreží sa nachádzajú niekoľko kilometrové piesočnaté pláže a pár domčekov. Aj doprava je len džípom. Odchádza z miesta, kde diaľkový autobus uprostred ničoho zastane. Keď sme šoférovi deň vopred volali, hovoril, že nás bude čakať na mieste. Veď tam býva. Čerstvý vzduch, prechádzka po piesočných dunách do neďalekého **Valizas**, ako aj návrat pod nádhernou nočnou oblohou plnou hviezd, boli jednými z najkrajších chvíľ v Uruguaji. Prvýkrát som uvidel mliečnu dráhu, pre mňa úplne neznámu nočnú oblohu južnej pologule. Prvé nočné hodiny ani mesiac nevyšiel. Videli sme padať hviezdy, sledovali sme svetlo majáka. Bol jediným svetlom na okolí neďaleko nášho domčeka. Všetci sme si tam vedeli predstaviť ostať dlhšie, ako na predĺžený víkend. Pre mnohých ľudí je to najkrajšie

miesto v Uruguaji. Pre tých, čo majú radšej civilizáciu a aj elektrinu, je tým miestom Punta del Diablo alebo najturistickejšie Punta del Este.

Do **Punta del Este** som zavítal dvakrát. Prvýkrát pre zvedavosť. O meste sa píše ako o najkrajšom mieste v krajine. V skutočnosti je to iba najturistickejšie letné centrum, kam ľudia nielen z Uruguaja, ale zo všetkých možných kútov sveta chodia na dovolenku. Ostal som u Anny Ines, ktorá má dvojročnú dcérku, ktorú učí „samostatnosti“. Nevenovať pozornosť a kričať, keď malá plače, bolo na môj vkus trochu priveľa. Bolo to po prvýkrát, čo som nemal z návštevy u niekoho dobrý pocit.

Cabo Polonio

Nedaleko Punta del Este leží **Casa Pueblo**. Dom, ktorý postavil a v ktorom býva Carlos Paez Vilaró, najznámejší domáci umelec. Dom, ktorý sa stále rozrastá, postavil s pomocou študentov. Vystavuje tu aj svoje najnovšie obrazy.

O mesiac neskôr sme sa s Florenciou a Guillem vybrali do Punta del Este opäť. Boli sme navštíviť kamarátku Ceciliu a cez deň pomôcť tučňiakom. Pred niekoľkými dňami sa tu odohrala havária tankeru. Boli celí žltí od ropy. Nevedeli plávať a len s veľkým šťastím sa dostali k brehu.

Bývanie s Florenciou bolo nádherné. Ako veľa ľudí v Uruguaji, aj ona pochádza z rodiny s talianskymi koreňmi. Každú nedeľu bolo veľké rodinné stretnutie, na ktorom nemohla chýbať *pasta*, cestoviny. Veľa pasty. Zakaždým na iný spôsob a pritom vždy výborné.

Čas plynul ako voda. Projekt sa končil a nevedel som čo ďalej. Chvilami som rozmýšľal, že by som aj určitý čas ostal, našiel si prácu a aj do jazykových škôl som sa išiel opýtať. Ale na život a usadenie sa na dlhšiu dobu v Uruguaji som sa ešte necítil. Bývanie u Florencie bolo s jej mamou dohodnuté iba do konca projektu. Už niekoľko rokov bývali samé dve a aj ja som cítil, že to nie je to „pravé orechové“. Na druhú stranu hľadať si nové ubytovanie... Rozhodovanie najťažšie v živote. Myšlienka cesty po kontinente, na ktorom som nič nepoznal, zvíťazila. „Ktorým smerom sa vybrať?“ pýtal

som sa sám seba. Lákal ma juh a Patagónia. Ľudia mi hovorili: „*Tam sa ani ísť nedá, je tam dvadsať stupňov pod nulou.*“ Až som našiel kamaráta z domova. Miška, nášho večného študenta z fakulty, ktorý išiel s kamarátmi na lyžovačku do Čile. Smer bol jasný. Požiadanie o nový pas na veľvyslanectve v Buenos Aires, stretnutie s Miškom v Čile a po veľkom patagónskom okruhu návrat do Uruguaja. Všetko zapadalo ako mozaika. Ak by som išiel smerom do Bolívie, na juh by som sa už ťažko vrátil.

Montevideo, Uruguaj. Koniec sa blížil. Krásny príbeh sa končil. Lúčenie je vždy ťažké. O to viac, keď človek niekoho miluje a vie, že to už asi nikdy nebude také, ako predtým. Aj keď nikdy nehovor nikdy.

Cabo Polonio

*„Všetci sme cestovatelia v divočine tohto sveta, a to najlepšie,
čo môžeme nájsť na našich cestách, je úprimný priateľ“*

Robert Louis Stevenson

